

Interjú Laár Tiborral, az OMBKE tiszteleti tagjával 90. születésnapja alkalmából

Tardy Pál: Kedves Tibor, az a 90 év, amit magad mögött tudhatsz, korszakos változásokat hozott a világban, Európában és Magyarországon egyaránt. Ezek a változások szükségszerűen nagy hatással voltak személyes sorsod, pályád alakulására is. Ez az évforduló jó alkalmat ad arra, hogy a szakma nyilvánossága számára is felidézzük azt a pályát, ami elvezetett az OMBKE tiszteleti tagságáig, majd elismert nemzetközi szakmatörténeti tevékenységedig. A BKL Kohászat olvasóit minden bizonnyal érdekli, hogy honnan, hogyan jutottál eddig, hiszen személyes sorsod alakulása akár minta is lehet arra a korra, amit átéltél.

Beszéljünk először arról, hogy honnan jöttél.

Laár Tibor: Szüleim Kézdivásárhelyen házasodtak össze, ahol apám nyomdász volt. A jobb megélhetés reményében 1922-ben Kolozsvárra költöztek; itt születtem harmadik gyermekként 1926-ban. Először a Monostori úti református elemi iskolába jártam, majd a Farkas utcai Református Gimnáziumban folytattam tanulmányaimat. Jó tanuló voltam, emellett az elemi iskolában a szavaló-

versenyeket is négy éven keresztül megnyertem. A Református Gimnáziumban töltött idő egész életre hatással volt gondolkodásomra.

1940-ben, Észak-Erdély visszacsatolása után Budapestre költöztünk. Mivel apám abban a helyzetben nem látott lehetőséget taníttatásomra, a Ganz és Tsa.-hoz 1941 szeptemberében fémöntő tanoncnak léptem be.

1944 decemberében leventeként Németországba, majd Csehországba kerültem; itt estem szovjet hadifogságba. A leghosszabb időt egy Kujbisev környéki hadifogolytáborban töltöttem, ahonnan 1948-ban kerültem haza. A hadifogság egyetlen pozitív eredménye az lett, hogy elfogadható szinten megtanultam oroszul, ami később hasznosnak bizonyult.

T.P.: Tehát lényegében 1948 volt számodra a pályaválasztás, pályakezdés időszaka.

L.T.: Így van. Először a Műegyetem mellett működő Állami Műszaki Főiskolára vettek fel, a kiválóan minősített oklevelet pedig az akkor alakult Veszprémi Vegyipari Egyetem Esti Tagozatán vehettem át. Az Esti Tagozatot 1950-ben Budapestre helyezték át, akkor a Fémipari Kutató Intézet öntődei laborjában kaptam állást. Jeles tanulmányi eredményeim alapján az új műszaki értelmiség reményességét látták bennem. Bár nem állt szándékomban, konspiráció révén felvettek a pártba, az MDP-be tagjelöltnek, ami minden bizonnyal hozzájárult ahhoz, hogy fiatal mérnökként jelentős beosztásokat kaptam.

1952-ben a Metallochemia igazgatójává neveztek ki. Néhány hónap múlva a Színesfémipari Tervező Iroda főmérnöke, majd annak átszervezése után igazgatója lettem. Ekkor alapították meg Apcon a Fémtermia vállalatot,

aminek első igazgatója voltam. Rövidesen Budapestre visszakérülve a MTESZ központi titkára lettem, ahol egyebek között az OMBKE ügyeivel is foglalkoztam. Leghőbb vágyam azonban az volt, hogy visszakérüljek a Fémipari Kutató Intézetbe, ami 1955 novemberében sikerült is.

T.P.: Hát ez meglehetősen változatos, kanyargós pálya volt, amivel az 1950-es években nem álltál egyedül. 1955 novemberében azonban egy időre kiegyenesedett a pályád: következtek a Fémkutas évek.

L.T.: Így van. A Fémkutatban az Öntődei Laboratórium vezetője lettem. Az egyik legnagyobb gond ekkor az alumíniumlemezek hólyagos selejtje volt. Nyilvánvaló volt, hogy a probléma oka az öntött hengerlési tuskók nagy gáztartalma. A szakirodalomban talált módszert felhasználva az intézeti műhelyben elkészítettünk egy mérőeszközt, amellyel meg lehetett határozni a fém gáztartalmát. A sikeres próbát követően a berendezést az alumíniumipar termelő egységei (az ajkai, inotai, tatabányai kohók, valamint a székesfehérvári és a kőbányai hengerművek) számára is legyártottuk és üzembe helyeztük.

Ezzel párhuzamosan elkezdtem foglalkozni a félfolyamatosan öntött ötvözetlen és ötvözött alumínium tuskók kristályszerkezetének kialakulását befolyásoló tényezőkkel. Ez a téma az egyenletes kristályszerkezetű hengerlési és préstuskógyártás üzemi megvalósítását szolgálta. Ez vált további tevékenységem legfontosabb területévé, egyúttal oka az igazgatómmal kialakult ellentétnek.

Egy értekezleten az igazgató elmondta, hogy tudományos irányba akar irányítani minden témát, hogy ne befolyásoljon bennünket az ipari tech-

nológiák elmaradt volna. Erre én azt mondtam, fontos, hogy az elméletet fordítsuk le a gyakorlati technológiák nyelvére. Azt is hozzátettem, hogy véleményem szerint, mint ipari kutatóintézetnek ez lenne a fő feladatunk.

1962-ben megkötötték az államközi Magyar–Szovjet Alumínium Egyezményt. Az egyezmény végrehajtására megalapították a Magyar Alumíniumipari Trösztöt, amely országos szervezetként igyekezett nemzetközi tekintélyt szerezni. Ennek elérése érdekében nem a hazai kutatásra helyezte a súlyt, hanem nagy, nemzetközileg is ismert alumíniumipari félgymánygyártási technológiákat igyekezett megszerezni.

Néhány év múlva a Tröszt megállapodott a francia CEGEDUR vállalattal, hogy egész vertikális technológiáját dollárért megvásárolja. A CEGEDUR tanulmányát elolvastva láttam, hogy az nem tartalmaz olyan megoldásokat, amelyekkel a kristályszerkezet kialakulását a kedvező irányba befolyásolni lehetett volna. A hiányokat én azzal a megjegyzéssel jelöltem meg, hogy a franciák azt vagy nem tudják, vagy nem akarják átadni.

Az ügy kapcsán a Tröszt és az Intézet igazgatója kijelentették, hogy a vezetést bántja a francia tanulmányra írásban adott véleményem. Közölték velem, hogy nem fogják finanszírozni tovább öntészeti témámat, mert a Tröszt megvette a francia technológiát.

Ekkor lépett közbe a Tatabányai Alumíniumkohó igazgatója (Üveges József), aki közölte, hogy az alukohó nem tartozik bele a CEGEDUR szerződésbe, ott az öntödei technológiát magam alakíthatom.

T.P.: Végre egy olyan vezető, aki segíteni akart Neked.

L.T.: Így van. 1972-ben elfogadtam a Tatabányai Alumíniumkohóban felajánlott állást. Itt azzal hitegettek, hogy a kutatással szerzett ismereteimet hasznosíthatom. Ez azonban nem volt igaz, mert elrendelték, hogy a Székesfehérvári Könnyűféműnek a CEGEDUR szerszámzattal és technológiával gyártott tuskókat kell szállítani. Ehhez Székesfehérvárról hoztak hengerlési kokillát. A kísérleti öntés során kiderült, hogy reped a tuskó. Ezt látva kértem, hogy tegyék félre a CEGEDUR szubszabályozót, én ad-

dig elkészíték a műhelyben azbeszt lemezből egy fémelosztót, azzal kell majd önteni. Azzal a hirtelen tákolt fémelosztóval a tuskót leöntöttük, nem reped.

Ezt követően különböző szelvényű kokillákat készíttettem, illetve terveztem a vállalat műhelyében. Ilyen volt egy nagyszelvényű hengerlési tuskó kokillája, majd egy chilei exportra készülő különleges méretarányú tuskó öntésére szolgáló kokilla. A kísérleti öntések sikeresek voltak.

T.P.: A sikeres kísérleteket rövidesen nemzetközi megrendelés követte.

L.T.: A Fémkuthál a csehszlovák Fémipari Kutató Intézet érdeklődött az általam kifejlesztett laboratóriumi módszer iránt. Az intézet 1974-ben személyes megbízást adott arra, hogy ezt a módszert és az ehhez szükséges ismereteket átadjam. A helyszíni gyakorlati bemutatón itt is sikeres volt. Ezzel a feladatot teljesítettem, a Fémkuth pedig kifizette a megbízás összegét.

T.P.: Az öntött termék minőségének javítása szakmai pályád végéig elkísért.

L.T.: 1977-ben a Fémkuth újabb megbízást adott, ezúttal arra, hogy helyezzem üzembe az Inotai Alumíniumkohóban a korábbi szabadalmunk alapján elkészített 20 részes kokillasztalt. A bemutatón öntés kiválóan sikerült, a berendezés a szabadalomban leírt módon hibátlanul működött.

Szakmai tevékenységem része még, hogy három éven keresztül a KGST Színesfém szekciójának munkájában szakértőként részt vettem, továbbá egyik szerkesztő voltam a hazai alumíniumipar 50 évét ismertető könyv írásában.

1986-ban mentem nyugdíjba, akkor megbíztak a Tatabányai Alukohó történetének szerkesztésével.

T.P.: Változatos szakmai pályádól eddig keveset tudtam; annál többet tudok egyesületi, szakmatörténeti tevékeniségedről. A tagság körében elsősorban erről az oldaladról ismernek. Beszéljünk hát most erről.

L.T.: 1951 óta vagyok egyesületi tag. 1963–66 között a Fémkohászati Szakosztály szervező titkára, majd

1972-ig titkára voltam. 1963-ban (53 éve) felvettem a kapcsolatot a lengyel társegyesület (SITPH) vezetőivel, így részem volt a két egyesület együttműködési szerződésének előkészítésében. 1980-ban választottak meg a szakosztály Történeti Munkabizottságának vezetőjévé, ezzel az OMBKE Történeti Bizottságának tagja lettem.

Ebben a tisztségemben számos rendezvény szervezésében vettem részt, előadásokat tartottam. Elismerésként az OMBKE alapításának 100. éves jubileumi ünnepségén, 1992-ben megkaptam az Egyesület legmagasabb kitüntetését: tiszteleti tagnak választottak.

Közben, még 1989-ben a Közlekedési Múzeum munkatársával és a Műszaki Egyetem Acélszerkezeti tanszékének vezetőjével társelnöki minőségben megalapítottuk a nemzetközi Hidak a Dunán nevű tudományos társaságot. Ennek képviselőjeként részt vettem 1991-ben a Széchenyi-emlékév több rendezvényén, előadásokat tartottam.

1992-ben a Born Ignác születésének 250. évfordulójára rendezett emlékülésnek szervezője és előadója voltam. Az Emlékülés kapcsán az Erkel Színházban Mozart A varázsfuvola c. operáját adták elő. A zenetörténet szerint az opera Sarastro szerepének megszemélyesítője Born Ignác, s ennek hangot adva az előadás megkezdése előtt a függöny előtt állva prólóggal vezetem be a hazai közönséget ennek ismeretébe.

Ezt követően a MTESZ Tudomány és Technikatörténeti Bizottságának koordinátora lettem. Ebben a minőségben kiterjedt kapcsolathálózatot építettem ki. Leveleket írtam Strassburgba az Európa Tanácsnak, tájékoztató anyagokat kérve a kultúraturizmus ügyeiről. A levelek hatására megszerveztük a Barokk utak rendezvénysorozatát. A programot úgy állítottuk össze, hogy a rendező városban látható barokk kori emlékek ismertetése mellett a korszakra jellemző, de nem látványos természettudományos és technikai ismeretek is napirendre kerüljenek.

A Kerpely-emlékév utolsó rendezvényén Leobenben tartottam előadást a két Kerpely jelentőségéről. Mindezek alapján a Leobenben tartott nemzetközi Eisenstrasse-munkabi-

zottság megbízott engem a keleti bővítés koordinátori feladatával, azaz a volt szocialista országokban működő szakmai egyesületek bekapcsolásával.

2003 májusában, most már mint az Európai Vaskultúra szervezet egyenjogú tagjai Miskolcon rendeztünk nemzetközi konferenciát. A záróülésen aláírtuk az Európai Unió által több nemzet együttes részvételére kiírt pályázaton való együttműködési szándéknyilatkozatot. A pályázatot a magyar fél mellett a szlovák, az osztrák, a szlovén, valamint az erdélyi szervezetek írták alá.

Ezt követően egy hazai, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztérium által kiírt pályázatot nyertünk meg, amelynek anyagi fedezete alapján országos technikai műemléki térképet állítottunk össze, azzal a céllal, hogy a hazai vaskultúra útvonala mentén első lépésben kilenc információs központot kívántunk megszervezni és tájékoztatói anyaggal ellátni.

2007-ben az Európai Tanács hivatalosan elismerte a Közép-európai Vaskultúra Egyesületet a Tanács kulturális útjaként. A tevékenység összefogására és koordinálására létrehozott „Közép-Európai Vaskultúra Egyesület” központja az ausztriai Leobenben van, elnöke Prof. Gerhard Sperl, tagja Bajorország, Csehország, Lengyelország, Szlovákia, Magyarország, Románia, Szlovénia és Olaszország. Annak elismeréseként, hogy az egyesület létrehozásában kulcsszerepem volt, alelnökként veszek részt az egyesület irányításában.

T.P.: Szakmai és szakmatörténeti munkádat számos kitüntetéssel ismerték el. Felsorolásuk terjedelmes lenne, ezért csak az egyesület által adományozottakat említem: Debreczeni Márton-emlékérem, Mikovinyi Sándor-emlékérem, Jubileumi emlékérem, OMBKE tiszteleti tagság, Sóltz Vilmos-emlékérem (két alkalommal).

Mint mondtam, szakmatörténeti munkádat sok egyesületi tagunk ismeri. Kevesebbet tudnak azonban arról, hogy Te nemcsak a kohászat történelmével foglalkozol.

L.T.: A történelem iránti érdeklődésem kolozsvári éveim hatására alakult ki. Erdélyi muzeológus ismerőseimen keresztül megismertem a honfoglalás utáni Árpád-házi Nagyfejedelem keleti védővonala feltárási munkálatainak eredményeit, amelyeket 1999-ben a Hadtörténeti Múzeumban szervezett konferencián ismertettek. Az erről szóló összefoglaló füzetet én állítottam össze.

A romániai rendszerváltás után, még 1990-ben ott Kolozsváron megalakították az Apáczai Öregdiák Egyesületet, majd két év múlva megalakult a Kolozsvári Református Öregdiákok Baráti Társasága, amelyben egyenjogú tagnak ismertek el. 1997-ben kezdeményeztük a Magyar Protestáns Öregdiákok Baráti Társaságok szervezetének megalakítását. A laza szervezet kezdeményezésünkre létrejött, és én annak alapító társelnöke lettem.

Azóta foglalkozom a Kárpát-medencei reformáció történetével. Rámutattam, hogy a magyar nyelvű iroda-

lom kialakulásában kulcsszerepe volt a reformációnak. A törökök által meg nem szállt területen a 16. században több mint 600 könyvet adtak ki, köztük a korszak legnagyobb irodalmi alkotását, a Vizsolyi Bibliát. Ezt a folyamatot, tehát a magyar reformáció terjedését még a kezdetén meg akarta akadályozni II. Lajos király. A török Portától függő Erdélyi Fejedelemség országgyűlése végül 1557. július 1-jén a világon elsőként kihirdette az igazi vallásszabadságot, mely szerint ki-ki vallja azon hitet, amely neki tetszik és ebben teljesen szabad akarata szerint cselekedhetik. Ez azért egyedülálló, mert a német fejedelemségek között 1555-ben megkötött augsburgi „valásbéke” a területi hatalmasságtól tette függővé a vallásgyakorlást (cuius regio, eius religio – akié az ország, azé a vallás).

T.P.: Köszönöm a történelemórát. Most sok olyat mondtál, amiről sokan keveset tudnak. Zárásképpen arra kérlek, röviden mondd el, mit tanácsolsz mai tagjainknak.

L.T.: Azt, hogy kitartó, céltudatos munkával segítsék elő szakmánk boldogulását, szakmatörténeti, történelmi ismeretek szerzésével és felhasználásával pedig helyezték azt szélesebb, történelmi-kultúrtörténeti összefüggésbe.

T.P.: Köszönöm a tanulságos beszélgetést, további szép éveket, jó egészséget kívánok.

✍️ Tardy Pál

Fémkohászok ünnepi évindítása

A Fémkohászati Szakosztály március 10-én, immár 22. alkalommal rendezte meg kibővített ünnepi vezetőségi ülését, melynek egyik központi témája az 1948-as szabadságharcról való megemlékezés volt. A meghívottak között szerepelnek ilyenkor a helyi szervezetek, a támogató tagvállalatok vezetői, és az elmúlt év szakosztályi kitüntetettjei is. Az elmúlt évtől egy négy fős hallgatói csapatot is szívesen látott volna a szakosztályvezetés, de

sajnos ez másodjára sem valósult meg.

Csurgó Lajos szakosztályelnök ünnepi üdvözlő szavait követően Sándor István titkár vetített képekben és táblázatokban foglalta össze röviden az elmúlt év szakosztályi történéseit. Ezt követte a megemlékezés az 1848–49-es forradalom és szabadságharcról, melyet az utóbbi évek sikeres előadásait követően ezúttal is Dánfy László tartott. Szokásához

■ Sándor István beszámolója